

Transportstyrelsens tillsyn enligt kollektivtrafiklagen

Bakgrund

Enligt lagen (2010:1065) om kollektivtrafik ska den myndighet som regeringen bestämmer utöva tillsyn över lagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Enligt förordningen (2011:1126) om kollektivtrafik är Transportstyrelsen tillsynsmyndighet.

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att reglerna ska efterlevas. Ett beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Syftet med denna PM är att beskriva hur Transportstyrelsen utövar tillsyn enligt kollektivtrafiklagen.

Aktörer

Lagen om kollektivtrafik innehåller krav som ställs på ett antal aktörer. Dessa aktörer är

- Behöriga myndigheter
  - Regionala kollektivtrafikmyndigheter (RKTM)
  - Trafikverket (har befogenhet att ingripa på kollektivtrafikområdet, enligt förordningen (2010:185) om instruktion för Trafikverket)
  - AB eller kommun till vilken befogenhet har överlämnats enligt 3 kap. 2 § lagen om kollektivtrafik
- Kollektivtrafikföretag
  - Definieras i artikel 2 i EU:s kollektivtrafikförordning¹.
  - Observera att en RKTM även kan vara kollektivtrafikföretag. Det finns inget tillstånd för kollektivtrafikföretag enligt lagen om kollektivtrafik. Varje trafikslag har egna

---

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1370/2007 av den 23 oktober 2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70

yrkestrafiktillstånd utfärdade i enlighet med t.ex. järnvägslagen (2004:519) och yrkestrafiklagen (1998:490).

Omfattning av tillsyn

Utgångspunkten är att Transportstyrelsen ska utföra tillsyn av aktörernas efterlevnad av krav enligt lagen (2010:1065) om kollektivtrafik och föreskrifter meddelade med stöd av lagen. EU:s kollektivtrafikförordning omfattas inte av Transportstyrelsens tillsyn, t.ex. att behöriga myndigheter ska offentliggöra uppgifter om anbudsförfarande och avtal, enligt artikel 7.

Tillsynens innehåll

Giltigt trafiktillstånd

De grundläggande verksamhetstillstånd som krävs för att få bedriva persontrafik med respektive trafikslag regleras i annan lagstiftning än kollektivtrafiklagen, t.ex. i yrkestrafiklagen och järnvägslagen.

Innan tillsyn enligt kollektivtrafiklagen påbörjas, genomför Transportstyrelsen en kontroll av att kollektivtrafikföretaget, och i de flesta fall även RKTM, innehar ett giltigt trafiktillstånd. Transportstyrelsen använder sig av interna register över t.ex. bussföretag och järnvägsföretag. Avstämning sker även mot diariet, om det finns pågående ärenden avseende företaget (t.ex. övervägande om att återkalla trafiktillstånd eller andra pågående tillsyner).

Trafikförsörjningsprogram

Transportstyrelsen ska utöva tillsyn över att trafikförsörjningsprogram finns och innehåller den redovisning som lagen anger.

- Ang. kontroll av 2 kap. 8 och 10 §§: (fastställa mål i ett trafikförsörjningsprogram, som vid behov ska uppdateras).

I prop. 2009/10:200 *Ny kollektivtrafik* s.46 ff anges följande angående trafikförsörjningsprogram.

- Den regionala kollektivtrafikmyndigheten ska uttrycka och konkretisera det behov av kollektivtrafik som finns i länet.
- Det är väsentligt med klart definierade mål för att uppnå god kvalitet på kollektivtrafiken. När mål för kollektivtrafik ska redovisas är det av betydelse att i ett första skede skilja målen från de medel som står till förfogande. Den regionala kollektivtrafikmyndigheten bör tydligt ta ställning till vad myndigheten vill uppnå med trafiken.

- Trafikförsörjningsprogrammen bör ta sin utgångspunkt i de transportpolitiska målen och beakta andra nationella, regionala och lokala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling och tillväxt.
- Programmen bör vara långsiktiga och vid behov uppdateras. Det är lämpligt med en bredare översyn vid åtminstone varje mandatperiod.
- Programmen bör vara trafikslagsövergripande och omfatta både upphandlad och kommersiell trafik. Ett resonemang bör föras om vilken trafik som anses behöva upphandlas och vilken trafik som myndigheten bedömer kan tillhandahållas på kommersiell grund. En viss marknadsanalys är nödvändig för att kunna bedöma var trafik kan bedrivas på kommersiell grund och var trafik behöver upphandlas. Den trafik som avses upphandlas bör ha sin grund i programmet. Det är därför av största vikt att programmet ger ett adekvat uttryck för den kollektivtrafik i länet som finns eller avses att finnas och att denna information hålls uppdaterad.
- Den regionala kollektivtrafikmyndigheten har ett övergripande ansvar att verka för att kollektivtrafiken anpassas så att den är tillgänglig och användbar för olika resenärsgupper. I programmet ska myndigheten redovisa tidsbestämda mål och åtgärder för hur anpassning av kollektivtrafiken ska ske med hänsyn till behov hos personer med funktionsnedsättning. Myndigheten ska även definiera vilka bytespunkter och linjer i ett prioriterat nät som ska vara fullt tillgängliga för alla resenärer.
- Det regionala trafikförsörjningsprogrammet ska innehålla en redovisning av miljöskyddande och miljöförbättrande åtgärder. Det är viktigt att det framgår hur programmet bidrar till minskad klimatpåverkan och övriga relevanta miljö kvalitetsmål.
- Programmen bör till form och huvudsakliga innehåll se lika ut i hela landet för att programmen ska vara jämförbara, för att underlätta samverkan över länsgränserna och för att programmen ska få avsedd effekt. Därför utsåg regeringen Trafikverket (se förordning (2010:185) med instruktion för Trafikverket) att bistå och stödja de RKTM angående utformningen av programmen.

Enligt 2 kap. 10 § i lagen om kollektivtrafik ska ett regionalt trafikförsörjningsprogram innehålla en redovisning av

1. behovet av regional kollektivtrafik i länet samt mål för kollektivtrafikförsörjningen,
2. alla former av regional kollektivtrafik i länet, både trafik som bedöms kunna utföras på kommersiell grund och trafik som myndigheten avser att ombesörja på grundval av allmän trafikplikt,
3. åtgärder för att skydda miljön,
4. tidsbestämda mål och åtgärder för anpassning av kollektivtrafik med hänsyn till behov hos personer med funktionsnedsättning,
5. de bytespunkter och linjer som ska vara fullt tillgängliga för alla resenärer, samt
6. omfattningen av trafik enligt lagen (1997:736) om färdtjänst och lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och grunderna för prissättningen för resor med sådan trafik, i den mån uppgifter enligt dessa lagar har överlåtits till den regionala kollektivtrafikmyndigheten.

Trafikverket ska, enligt förordningen (2010:185) om instruktion för Trafikverket, verka för kollektivtrafikens utveckling, till exempel genom att ge de regionala kollektivtrafikmyndigheterna råd och stöd i fråga om utformningen av trafikförsörjningsprogram.

- Ang. kontroll av 2 kap. 9 § (upprätta trafikförsörjningsprogrammet i samråd): I prop. 2009/10:200 Ny kollektivtrafik s.47 och 116 anges att samråd ska ske i samband med upprättandet av trafikförsörjningsprogrammet för att RKTM ska få ett bra underlag för att avgöra vilken trafik som anses behöva upphandlas och vilken trafik som myndigheten bedömer kan tillhandahållas av befintlig eller tillkommande kommersiell trafik. Formerna för samrådet får parterna själva komma överens om. Omfattningen av länsöverskridande trafik varierar och därmed även behovet av samordning. RKTM ska samråda med de som berörs av trafiken. Vem som ska anses vara berörd får RKTM bedöma.

Anmälningsskyldighet

Ang. kontroll av 4 kap. 1 §: Av 4 kap. lagen om kollektivtrafik, och Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2012:2) om anmälningsskyldighet och trafikantinformation, framgår krav på kollektivtrafikföretag.

- Ett kollektivtrafikföretag *som avser att på* kommersiell grund bedriva kollektivtrafik har anmälningsskyldighet. Detsamma gäller vid upphörande av sådan trafik (4 kap. 1 §).
- Anmälan ska ske 21 dagar innan kollektivtrafiken påbörjas eller upphör. Av anmälan ska det framgå vilken eller vilka linjer anmälan avser (4 och 5 §§ TSFS 2012:2).

I prop. 2009/10:200 *Ny kollektivtrafik* s.85 anges att en anmälan om att ett kollektivtrafikföretag avser att bedriva eller upphöra med kollektivtrafik behövs för att berörda myndigheter ska ha möjlighet att följa och utöva tillsyn även över kommersiell trafik. Den RKTМ som får en anmälan har skyldighet att vidarebefordra den till eventuella övriga berörda RKTМ. RKTМ behöver informationen för att kunna genomföra administrativa åtgärder och för att anpassa informationssystemet till den nya linjen. Anmälan ska inte jämföras med ett tillstånd och den/de regionala kollektivtrafikmyndigheten ska inte pröva eller acceptera anmälan innan trafik får starta.

Via uppgifter från RKTМ vet Transportstyrelsen vilka kollektivtrafikföretag som anmält trafik och om anmälningar sker i tid. Transportstyrelsen kan stämma av dessa uppgifter med de uppgifter trafikföretaget har skickat till Samtrafiken AB. Trafikföretag som inte har anmält sin kollektivtrafik till den/de RKTМ kan Transportstyrelsen endast kontrollera anmälningsskyldigheten om indikation finns att (t.ex. anmälan av tredje man eller kontroll av lämnad information till Samtrafiken AB).

Trafikantinformation

- Ang. kontroll av 4 kap. 2 § (lämna information om sitt trafikutbud till ett gemensamt system för trafikantinformation):
  - Var? Samtrafiken i Sverige AB (6 § TSFS 2012:2)
  - När? Senaste 21 dagar (om inte särskilda skäl), innan trafiken påbörjas, ändras eller upphör (7 § TSFS 2012:2).
  - Hur? Elektronisk överföring (8 § TSFS 2012:2 och allmänt råd).
  - Vad? Linjer, typ av färdmedel, hållplatser och tidtabeller (9-11 §§ TSFS 2012:2).

I prop. 2009/10:200 *Ny kollektivtrafik* s.87 anges att i ett system med öppnare marknadstillträde fordras att kollektivtrafikföretagen deltar i ett samordnat informationssystem för att resenären på ett enkelt sätt ska kunna få samlad information om alla kollektivtrafik i länet och för att kunna

planera sin resa. Det är i linje med regeringens strävan att anlägga ett hela-resan-perspektiv på resenärers utnyttjande av transportsystemet.

Uppgiftsskyldighet

- Ang. kontroll av 4 kap. 3 § (lämna de uppgifter som behövs för att kunna följa och utvärdera marknaden för kollektivtrafik):
  - Ett kollektivtrafikföretag (*prop. 2011/12:76 Komplettering av kollektivtrafiklagen föreslår även behöriga myndigheter enligt EU:s kollektivtrafikförordning*) ska till Transportstyrelsen lämna de uppgifter som behövs för uppföljning och utvärdering (6 § förordningen om kollektivtrafik).

I prop. 2009/10:200 *Ny kollektivtrafik* s. 90 och prop. 2011/12:76 *Komplettering av kollektivtrafiklagen* s. 42 f anges att det nya regelverket för kollektivtrafikmarknaden kommer att leda till förändringar. Effekterna måste följas upp och utvärderas. Det är en nödvändig grund för kommande reformer. Olika myndigheter ska med anledning av sina instruktioner eller särskilda uppdrag följa upp och utvärdera förändringar i kollektivtrafik över tiden. För att myndigheter ska kunna uppfylla sin uppgift att följa och utvärdera marknaden för kollektivtrafik krävs tillgång till viss information från den som utför eller organiserar kollektivtrafik och från RKTm. För att uppgiftslämnandet inte ska bli betungande för företagen ska myndigheterna, så långt som möjligt, använda sådana uppgifter som kollektivtrafikföretagen tar fram för eget bruk. Transportstyrelsen utarbetar under våren 2012 föreskrifter angående de uppgifter som behövs för att följa och utvärdera marknaden för kollektivtrafik.

Allmän trafikplikt

- De regionala kollektivtrafikmyndigheterna är behöriga lokala myndigheter enligt EU:s kollektivtrafikförordning och fattar beslut om allmän trafikplikt (1 §). I prop. 2009/10:200 *Ny kollektivtrafik* anges på s. 97 att det inte aktuellt att vid tillsyn vidta åtgärder mot ett beslut om allmän trafikplikt eftersom ett sådant beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.